

1903 márc. 8

A nemzeti párti agrárius (nagybirtokos) érdekeltségű „Hazánk” közleménye az 1868. évi nemzetiségi törvény módosítása, illetőleg eltörlése érdekében¹

ME 1903 – XVa – 112 alapsz. (1900 – XXXI – 4003. sz.)

Budapest, márc. 7.

Nagyon heves forróláz volt az, mit nemzetünk az utóbbi hónapokban kiállott, minden tomboló kitöréseivel egy ily betegségnek, melyet az évtizedeken át szabadon elharapódzott, s végre egész szervezetünket hatalmasba kerítő bacillusok fertőző hatása előidézett.

Hála a Gondviselésnek, mely türelmes és éleslátó orvosokat adott, ezt is kiláboltuk; s most gyorsan haladhat a javulás, s rég nem élvezett jólétben, s újult erőre juthat a megmentett, csak teljék be nemzetünkön is, mit egykor egy hírneves orvostól hallottam: hogy a forróláz, ha ki tudjuk lábolni, egészségünkre nézve igen becses, mert kiűz a szervezetből minden benne összehalmozódott kóroanyagot.

Most volna tehát ideje, hogy tisztuljon ki ez ország is mindenből, ami benne még beteges; mert azon okokon kívül, melyek a mostani válságos állapotokat előidéztek, s melyeket az ellenzék helyesen ismert fel, s kiirtásukra a célszerű utat meg is találta, vannak még más lappangó kóroanyagok is, melyeket, hogy hazánk politikai hivatását teljes erőben teljesíthesse, szintén el kell mentől gyorsabban távolítani.

E bajokat s a kiküszöbölésükre szolgáló teendőket egész összegükben felfoghatjuk, csak állítsuk fel irányelv gyanánt azt, hogy ez országban mindazoknál, kik hazafiaknak érzik magokat közmegelegedést kell teremteni. Mindaz, mi ezt csökkenti, betegség állami életünkben: mindaz, mi ezt gyarapítja, sürgős kötelességünk.

Béke lett a pártok közt, sőt egyesültek azok a regeneráció nagy munkájára: legyen a béke általános az egész országban. Akkor fog ez igazán felvirulni.

Legújabb kórtünet hazánkban a szocializmus.

Csak kórtünetnek tarthatjuk, mert hála Istennek, nálunk még nem jelentkezik önálló betegségként, s inkább csak az elhibázott szellemű népnevelés hatása, a megélhetési nehézségek, az igények túlszigazása s a szegényebb osztályok önfenn[er]tartására s védekezésére hivatott társadalmi s közgazdasági intézmények elhanyagolása bosszulják meg benne magokat.

Ezek maguk a tulajdonképpeni bajok.

¹ A közlemény írója Kiss Bálint, címe: Békét a békében! Megjelent a „Hazánk” budapesti napilap 1903. évi 58. számának mellékleteként. A fenti lapkivágást tartalmazó irat borítólapján az 1868: XLIV. tc. módosítása ügyében felterjesztett háromszéki felirattal kapcsolatban a következő feljegyzést találtuk: „Háromszék vármegye közönségének felirata az 1868: XLIV. t. cikknek oly irányban leendő módosítása tárgyában, hogy „engedtesék meg ugyan az egyes nemzetiségeknek a hatóságokkal szóbeli érintkezésénél saját anyanyelvük használata, azonban hatóságokhoz intézett beadványaikban, valamint az egyes hatóságok, hivatalok és hivatalos testületek hivatalos eljárásaikban, intézkedéseikben, bárminemű hivatalos irataikban és jegyzőkönyveikben kizárólag az állam hivatalos magyar nyelvét használhassák.” Az irathoz csatolt további borítólapra a következőket jegyezték: „A képviselőház 1902. évi december hó 20-án tartott 176-ik üléséből megküldi a következő törvényhatóságok és városok feliratait a nemzetiségi egyenjogúságról szóló 1868. évi 44. törvénycikk módosítása tárgyában: 1. Pozsony, 2. Borsod, 3. Heves, 4. Sáros, 5. Szepes, 6. Zemplén, 7. Nógrád, 8. Ugocsa, 9. Ung, 10. Háromszék, 11. Pest, 12. Liptó vármegyék, 13. Arad sz. k. város, 14. Szatmárnémeti sz. k. város, 15. Kecskemét th. város, 16. Baja és 17. Hódmezővásárhely városok.” A borítólap túlfelületén ezt a feljegyzést találtuk: „Hátirat: A t. belügyminisztériumnak az 1902. évi március hó 16-án 1014 sz. a. kelt itteni közlemény kapcsán, illetékességi szempontból tisztelettel átengedtetik: Bp. 903. I. 7.”

A szocializmus, melyet kozmopolita izgatók becsempészni igyekeznek, s melyet népünk meg sem ért. De ha megvalósul Széll Kálmán programjának a földművelési érdekek figyelembevételét tárgyazó s a földművesnép helyzetét rokonszenvesen felkaroló pontja, jobb időknek nézhet a munkás is elébe.

Sőt akkor is, ha nem is elégítheti ki minden igényét, ezek mérséklését elviselhetőbbnek s még némi morális értékkel is bírónak fogja érezni, ha egy kevésbé realiztikus irányú néprevelés az erkölcsi érzést benne megerősíti.

Aztán csak lássa azt, hogy a közügyekben nem a rideg önérdek, hanem a hazafiság irányadó; csak lásson a közéletben önzetlen kötelességtudást, a kormányzat minden szervénél igazságot és becsületességet: nem lesz könnyű őt a társadalmi rend és állam ellenségévé tenni.

A szocializmust tehát csak hanyagságunk vagy hibánk fejleszthetné aggasztó bajjává, de most még nem az; ellenben van egy régi komoly bajunk, mely oly krónikussá lett, hogy alig is figyelünk reá, pedig alattomban folyton rágódik bensőnkön s ez a nemzetiségi kérdés.

E kérdésnek azon harminckét év alatt, mióta alkotmányunk helyreállott, teljesen el kellett volna évülnie; s pedig ma is létezik, gátol teljes erőnk visszaszerzésében s felhasználásában s lassanként és észrevétlenül megrontja vérünket.

Bár hazánk legkülönbözőbb részeiben s népének egyéb fajainál is fészket vert a baj, de az legkiválóbban az erdélyi részben, az oláhok törekvéseiben jelentkezik. Ha tehát erről beszélünk, egy kis enyhébb általánosítással levonhatjuk belőle a következtéseket összes nemzetiségi mizériánkra nézve is.

Nem abban áll a legnagyobb baj, hogy néhány agitátor a magyar alkotmány negációjára, a szentesített unio-törvények ignorálására vetemedik. Ez, ha büntettként be nem számítható, csakis esztelenség; s hazaárulókban mártírokat, vagy őrütekben prófétákat csak nagyon kevesen fognak látni.

Nem is azt fájlaljuk, hogy intelligenciájuk önként kizárta magát a képviselőházunkból, s csak a nép jó el, ott ahol jól megfizetik, szavazni; valamint viszont azt sem tekintenők veszélynek, ha néhányan képviselőkül meg is választatnák magokat.

De abban áll a baj, hogy a nemzetiségi kérdés közéletünkben a korrupció kovászává lett, s institúcióink helyes kiépítésében megzsisbaszt.

Megszoktuk már számos évek óta, hogy a választásoknál minden illegális eljárást azért tartunk megengedhetőnek, mert ezáltal „nemzetiségi üzelmek” gátoltatnak meg, s hogy hasonló motívumokból a korrupciót felhasználjuk és terjesszük.

Megszoktuk, hogy törvényhatósági és községi autonómiánk legönkéntesebb korlátozásaira szemet hunyjunk, mert „a magyarság érdekeinek a nemzetiségek ellen megóvása” teszi indokolttá.

Választókerületeink aránytalanok, a cenzus egyenlőtlen, s többnyire túlságosan magas; megyéink arrondirozása s beosztása néhol egész a képtelenségig célszerűtlen; székhelyeik itt-ott meg nem felelők; a megyei ügyekben néhol egyes klikkek ragadják magukhoz a befolyást és uralmat, s mindezen nem változtathatunk, mert minden célszerűséggel és méltányossággal szemben a nemzetiségi tekintetek kötik meg kezeinket.

E senyvesztő és korrumpáló kórananyag többé nem maradhat meg nemzetünk szervezetében. Űzze azt valahára ki belőle a legutóbbi válság kilábolásával járó tisztulási processzus. Azt a jövő századba is átvinnünk teljességgel nem szabad.

Létesítsünk békét itt is; tehetjük, csak akarnunk kell! Nem kell egyéb hozzá, csak őszinteség, igazság és erő.

E békét kialkudnunk nem lehet, nincs is kivel s nem is kell. Nyújtsuk azt magunk, s aki élni akar jótéteményeivel, élhet vele szabadon, s boldogulhat a magyar államban.

Erősek vagyunk. Ma, midőn a nemzeti párt elvei érvényesültek, s e párt az eddigi többséggel egyesülten léphetett az alkotások terére, erősebbek vagyunk, mint eddig bármikor. Az erős pedig igazságos és nagylelkű.

Szűnjék meg tehát ez a sok kicsinyeskedés, mely közéletünkben eddig annyit feszélyezett, sőt azt még meg is mételyezte, s mely a nemzetiségeket sokkal inkább elidegenítette s az izgatók prédájául dobta, mint elméleti követeléseik valósulhatatlansága.

Ha látni fogják, hogy a választók jogosultságát s a választások érvényét igazságosan s nemzetiségi tekinteteket nem ismervé bíráljuk el; hogy választási törvényeinket s municípiu-mainkat, minden ilyféle melléktekintet nélkül, a célszerűség és méltányosság szerint rendezzük; ha látni fogják, hogy a közsabályok s valódi autonómia biztosításával szervezett állami köz-igazgatás a hazafiak közt különbségeket nem tesz, részrehajlatlan, s nemzetisége miatt senkit háttérbe nem szorít; ha látni fogják, hogy magokat a különböző idegen nyelvű fajokat sem részesítjük más s meg más elbánásban, s nem nézünk el egynek olyat, mit a másiknak meg nem engedünk: akkor, ha bizalmunk egyelőre még nem is szül ragaszkodást, de legalább felébreszti a tisztességérzetet, hogy minden polgár teljesítse a közéletben, amit hazafiúi kötelessége elébe szab.

De még egyet tegyünk; ezt az őszinteség követeli meg. Ne féljünk, hogy ezáltal felkavarjuk a békét: s minden habozás és tartózkodás nélkül vegyük módosítás alá az 1868-iki úgynevezett nemzetiségi törvényt, vagyis inkább — ha alkalmasabbnak mutatkozik — állítsunk helyébe egy új, a mai kor politikai igényeinek megfelelő törvényt az államnyelvről, mely által a fogana-tosítatlan, elavult 1868-iki törvénynek újabb legiszlációnk által még nem módosított intéz-kedései közül azok, melyek ma már fenntarthatatlanok, hatályukat veszítsék.

Az nem lehet, hogy új törvénytárunkban tovább is teljes épségben fennállóként szerepeljen egy oly törvény, melyből az újabb legiszláció ugyan már sokat törölt, de melynek vannak még olyan formailag érintetlen részei is, melyeket a kort túlszárnyalván, ma már meg nem tartat-nak, sőt meg sem tarthatók.

Az 1868-iki törvényhozást e törvény megalkotásáért hibáztatni nem lehet. Kiegészítő része volt ez akkor a nagy kiegyezési műnek; a végzetes fajviszály megszüntetésére szánva s szükséges átmenetet képezve, hogy a magyar nemzet amaz idegen ajkú része, mely a teljes általánosságban csak nemrég behozott s azután, az alkotmányon kívüli 18 év alatt, ismét mellőzött magyar nyelvben még járatlan a közügyekben s az alkotmány által nyújtott szabad-ságok élvezetében részt vehessen.

De a nemzetiségi túlzók e törvénnyel nem érték be, s visszautasító magatartásuk más oldalról megérlelte azon meggyőződést, hogy mi is ellehetünk nélküle. Soha sem jutott az teljes alkalmazásra, s az évek átgördültek fölötte. S ma, midőn már harminckettedik éve, hogy alkotmányunk épsége visszaállítatott, s azóta egy egészen új nemzedék nőtt fel, melynek intézményeink folytán minden alkalma megvolt államnyelvünk teljes elsajátítására, hacsak a magyar állameszme nék perhorreszkálása nem tartotta ettől vissza: ma már azok a tág körű kedvezmények, melyek az anyanyelvnek a hivatalos életbeli használatára 1868-i törvé-nyünkben engedélyeztettek, merőben feleslegessé váltak, s az államnyelvben nyilvánuló egységes állameszme rovására többé fenn sem tarthatók.

Nyúljunk tehát hozzá bátor, de igazságos kézzel s precizírozzuk törvényhozásilag állam-nyelvünk jogait úgy, miként az állameszme igényeinél fogva ma már feltétlenül érvényesülnie kell, s a méltányosság is megengedi: hogy láthassák világosan idegen ajkú honfitársaink is, hogy a magyar állameszme tőlük mit kíván, s győződjenek meg, hogy az tőlük nem ennél is többet s nem — miként ámitóik hirdetik — a faji jellegükből való kivetkőzést s anyanyelvünk kiirtását követeli.

Lehet ezért harag; de nem a nemzetiségek részéről, hanem azon néhány izgatóóról, kik ezek félrevezetéséből tengették szánandó életüket, s kik most agitációjuknak éppen legerősebb alapját vesztik el, mert nem fognak többé henceggetni a külföld előtt, hogy a magyar nem törvénytisztelő. Mi pedig nem az ily izgatókkal keressük a békeséget, melyet még az angyal is csak a jóakarató emberek számára hirdetett.

Nem magyar ajkú honfitársaink józan eszközökkel majd be fogják látni, hogy az értékét vesztett, vagyis inkább ilyennel sohasem is bírt pénzjegynél többet ér az igazi arany, habár

kisebb érték is van rajta jelezve, s nem fognak bánkódni egy törvényért, melyet soha sem érvényesítettek, ha helyébe olyan lép, melyben érinthetlen jogaik s kötelességeik tiszta tükrét találják, s melyet mindenkinek híven meg kell tartani, mert annak megsértését — eredjen bár nemzetiségi szeparatizmusból, vagy nemzeti túlbuzgalomból —, mint bármely más törvény-szegést, úgy fogjuk megtorolni.

Biztosak leszünk így eljárva, hogy aki az állameszmének nem ellensége, az lojális és igazságos eljárásunkat, mely nyíltsága s határozottsága által is imponálni fog, csak méltányolhatja; aki pedig ellene tör, az nemzeti egységünket támadja meg. Megszűnhetik tehát minden bizalmatlanság azokkal szemben, kiket hazafiakul ismertünk fel, valamint a kímélet azok iránt, kik a haza ellenségei akarnak maradni.

Elég erős a magyar állam, hogy az ilyeneket éber szemmel fékentartsa, és ha törvény tiltotta utakra lépnek, vétkükért szilárd következetességgel felelősségre vonja. Csak tegye ezt aztán az igazság kérlelheteretlen szigorával, nem pedig amolyan szenzációt vadászó perekkel és perecskékkal, melyeknek végső felvonása után az elítélteknek megkegyelmezésre ajánlásával gördül le a függöny.

19

A nemzetiségi kérdés az 1901. évi költségvetés képviselőházi vitájában

A

1900 nov. 29

Komjáthy Béla felszólalása a nemzetiségi kérdés tárgyában az 1901. évi költségvetés általános tárgyalásakor¹

Nem akar vádat emelni a kormány ellen, csupán aggodalmát fejezi ki annak nemzetiségi politikájával szemben, amelyet helytelennek tart. Ennek a véleményének a pénzügyi bizottság ülésén is hangot adott, s fellépésének országos visszhangja arra vall, hogy a magyar közvélemény nagy része hasonló véleményen van.

... Csak egy pár példát hozok fel. Háromszék megye felírt a mai nemzetiségi törvénynek megváltoztatása céljából. Mit jelent ez? Maros-Torda megye a szászrégeni gimnázium szubvenciója ügyében egyenesen aggodalmát fejezi ki azon módszer felett, amellyel a miniszterelnök úr a nemzetiségi ügyet kezeli. Nyitra vármegyében gróf Eszterházy János indítványozza, hogy az állam integritásának és nemzeti jellegének megrontására aknamunkát folytató nemzetiségi izgatók ellen nagyobb szigorral kell eljárni. De menjünk tovább. Mi történt a kassai agrárgyűlésen, ahol Erdélynek nevezetesebb férfiai, Thorma Miklós, Biró István birtokos és többen felszólaltak, és azt mondták, hogy a miniszterelnök úr csináljon a közgazdaság terén is magyar nemzeti politikát, mert Erdély különben elvész. Eszembe jut Zrínyi Miklósnak egyik munkájában mondott szava: hogyha Váradot vissza nem vesszük, ha Erdélyt elveszítjük, akkor ne hadakozzunk tovább, hanem fussunk ki az országból. Mert sajtóságos az t. ház, hogy az erdélyi részen levő képviselő urak, akik bizalommal viseltetnek — és ezt nem veszem rossz

¹ Közli: *Képv. Napló*, 1896—1901, XXXI. 134—140. l. — Az 1901. évi költségvetés általános vitájában — 1900 dec. 6-án — hangzott el Széll Kálmán újabb, Komjáthynak adott válasza. (*Képv. Napló*, 1896—1901, XXXI. 241—245. l.) Ebben megismétli az „egységes magyar nemzeti állam” nemzetiségi politikájáról vallott nézeteit. Visszautasítja a nemzetiségi törvény eltörlésének kívánalmát. A soha végre nem hajtott és életbe nem léptetett törvényről ezeket mondja: „Azt hiszem megéltünk ezzel a törvénnyel, meg fogunk vele élni ezután is, csak kölcsönös méltányossággal, szilárdsággal és okossággal kell azt kezelni”. Befejezésül a dualizmus, a kiegyezési rendszer felforgatása szándékával, a nemzetiségi kérdés szándékos kielezésével vádolja a függetlenségi párt ekkori parlamenti élszónokát.